

בְּרֵאשִׁית "בְּרָא" יִשְׂרָאֵל

להתחיל מבראשית

בפרשיות הבריאה איננו מוצאים מצוות או דברי מוסר, אלא פירוט נרחב של תהליך הבריאה. חשוב כנראה להתחיל מהעובדה שהעולם נברא.

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". בפסוק זה מתומצתת מערכת היחסים בין הרוח לחומר – הרוח היא שחוללה את החומר, הקודש ייסד את המציאות. ההתחלה מבראשית מבהירה את ייעודה של הקדושה, לא רק להדריך את החיים ולטהרם, אלא ליצור, להוות, לברוא. ואכן, כבר במצוה הראשונה בה יצטוו ישראל, מתלט בלט הרצון לעצב ולחדש בבריאה: "הַחֲדֵשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשִׁית חֲדָשִׁים רֵאשִׁון הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה" (שמות יב, ב). ישראל מקדשים את הזמנים, ישראל יוצרים את אופיים של הזמנים.¹

על נקודה זו עומד הרב קוק (אורות, אורות ישראל, ז, יג):

השקפת העולם המיוחדת לישראל היא שעושה את האומה לחטיבה אחת בעולם, והשקפה זו נעוצה היא בחידוש העולם ע"פ ההרצאה התורית, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. השקפה מיוחדת זו גורמת היא את המצות המעשיות כולן.

---

1. בשונה משבת שקביעה וקיימא (חולין קא ע"ב), כל מעגל השנה נגזר מקביעת ראשי חודשים הנקבעים על ידי ישראל: "ישראל דקדשינהו לזמנים" (ברכות מט ע"א).

יתירה מזו, המצוות, שהן מטרתה העיקרית של התורה, קשורות לתפקודם של חוקי הטבע. העובדה שהקודש הוא שחולל את הטבע, יוצרת תלות בין רמתו הרוחנית של עם ישראל לבין התנהלותה השוטפת של הבריאה, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בארץ הקודש, ארץ ישראל.

ארץ בראשית

על החיבור בין פרשיית הבריאה לירושת הארץ, כבר עמד רש"י בפירושו הראשון על התורה.² זו הארץ שעל אדמתה מתבצעת התרחשות של בריאה מתמדת. בארץ ישראל, הטבע נמצא תמיד בעמדה מתחדשת, התלויה במעשה ידיהם של ישראל.

אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְנָתַתִּי
גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פְּרִי...
וְאִם בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ... וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כְּבַרְזֵל וְאֵת אֲרָצְכֶם
כְּנִחְשָׁה... וְלֹא תִתֵּן אֲרָצְכֶם אֶת יְבוּלָה וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִי.
(ויקרא כו)

הטבע והזמן מתחדשים ונבראים תדיר על ידי מעשי האדם. הבריאה היא תהליך מתמשך שלא הסתיים ולא הסתכם בששת ימי היצירה.

אף שפרשת בראשית היא מאוד אוניברסאלית, והיה מקום למען אותה אל כל האנושות, בכל זאת היא נכתבה כחלק מן התורה המיועדת לעם ישראל בלבד. צורת החשיבה המתגלה בפרשה מותאמת דווקא לעם ישראל, הממשיך בחייו את מלאכת הבורא.

2. "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהילים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

ברא אלהים – לעשות

לפי פירושו של 'אור-החיים' הקדוש, כשם שמשמעות הביטוי שנאמר על אלימלך: "אִישׁ נְעָמִי" (רות א, ג) – פירושו 'המנהיג של נעמי',³ כך הביטוי "אִישׁ הָאֱלֹהִים" (דברים לג, א), הנאמר על משה רבנו, משמעו שמה שהוא המנהיג של הקב"ה, בידו הכוח לברוא.

על פי המלבי"ם, אותו כוח מבוטא בפסוק: "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מִפֶּלַ מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת", ברא אלהים ונתן לנו את האחריות להמשיך ולעשות על ידי התורה והמצוות.

כאשר דוד המלך סידר את המזמור העוסק בשבחה של התורה (תהילים ט), הוא הקדים לתאר את עוצמתם של מאורות השמים, ובראשם השמש: "הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל... וְאֵין נִסְתָּר מִחֻמָּתּוֹ". רק לאחר מכן עבר דוד לשבח את התורה: "תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמְחֵי לֵב מִצְוֹת ה' בְּרָה מְאִירַת עֵינַיִם". בתחילה אנו מדברים על הדברים שכבר עומדים וקיימים באופן קבוע כדוגמת המאורות, ולאחר מכן, אנו עוסקים במה שאנו בוראים.

אור השמש קטן לעומת האור המתחדש על ידי התורה.⁴ אור השמש קיים ועומד: "וְאֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ" (קהלת א, ט), השמש מחממת ומשפיעה אך אין בה התחדשות. לעומתה, אור הנפש הזכה, אור הלבבות, אור הדעת והמידות, מתחדש בכל עת. "חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוֹנַתְךָ" (איכה ג, כג). בהתאם לכך אנו מקדימים בתפילת שחרית את ברכת "יוצר המאורות" לברכת "אהבת עולם" העוסקת בתורה. האחריות המוטלת על כתפיהם של ישראל היא לחדש וליצור: "וְאֲשֵׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ

3. ראה רש"י שם: "ואמר איש נעמי כלומר לפי שהוא היה איש נעמי ושולט עליה והיא טפלה לו".

4. ר' יהודה הלוי בספר הכוזרי (מאמר שני נו) עמד על משמעות הקדימות הזו: "אמר החבר: הלא תראה איך הציע דוד בשבח התורה כשהקדים סיפור השמש במזמור: "השמים מספרים כבוד אל", וזכר אורה הכולל זכות עצמה ויושר דרכה ויופי מראה, וסמך לזה: "תורת ה' תמימה משיבת נפש", והתלוי בו, כאלו אמר אל תתמהו מן הסיפורים האלה כי התורה יותר בהירה וגלויה ומפורסמת ומועילה ומעולה, ולולא בני ישראל לא היתה התורה, ועוד כי לא היתה מעלתם בעבור משה, אבל מעלת משה היתה בעבורם, כי האהבה לא היתה כי אם בהמון זרע אברהם יצחק ויעקב, ובחר במשה להגיע הטוב אליהם על ידו".

וּבְצֵל יָדַי כְּפִי תִידָךְ לְנִטְעַע שְׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אֲתָהּ" (ישעיה נא, טז).
"וְתִגְזֹר אֹמְרָ וַיִּקְּם לְךָ" (איוב כב, כח).

התורה פותחת בפרשיית הבריאה לא לצורך הוכחת מציאות ה' ולא לצורך מחקרים מדעיים על הטבע, אלא בשביל להגדיר את הייעוד של עם ישראל כיוצרים, כשותפים לבריאה – מוסיפים ברכה מתוך אחריות גדולה על כל הברואים כולם.